

ДО ПИТАННЯ ТАКТИКИ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ НА ВІДКРИТІЙ МІСЦЕВОСТІ

Нарожна О.В. - кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри кримінального права,
кримінального процесу та криміналістики Одеського
національного університету імені І. І. Мечникова

Організаційно-тактичні особливості огляду ділянок місцевості, які є місцем події, зумовлені насамперед специфічними цілями його проведення. Серед них можуть бути: вивчення особи потерпілих, підозрюваних, обвинувачуваних; ознайомлення з умовами повністю або частково знищеної обстановки місця події; дослідження і фіксація умов, в яких за отриманою інформацією передбачається вчинення злочину.

До виїзду до місця проведення огляду слід чітко визначити його цілі і завдання. У деяких ситуаціях для цього необхідне отримання додаткової інформації про умови обстановки, що підлягає дослідженню, окремих рисах осіб (суб'єктів), що цікавлять слідство. При підготовці до огляду з метою більш глибокого вивчення особи збираються відомості про місце підготовлюваної слідчої дії, про звички, захоплення досліджуваного суб'єкта, про його стосунки з особами, що проживають, працюють, бувають на територіях, які підлягають огляду.

Суть огляду полягає в безпосередньому сприйнятті слідчим обстановки місця події, вивчення та дослідження матеріальних джерел доказової інформації. Слідчий особисто повинен переконатися в наявності матеріальних джерел, їх ознаках та властивостях, зафіксованих у протоколі огляду [1, с. 250].

Перед оглядом ділянок, аналогічних місцю події, рекомендується витребувати відповідну проектну документацію, плани і креслення територій, приміщень, які готуються до огляду, схеми розташування в них засобів електрогазопостачання, вентиляції тощо. Про

внесені зміни допитуються свідки, у деяких ситуаціях проводиться допит на місці з метою їх перевірки.

Підготовка до огляду з метою встановлення незмінності умов обстановки може включати в себе проведення оперативно-розшукових заходів, допит свідків для визначення часу, коли в інтересах слідства місці буває менша або більша кількість людей, які до нього прилягають об'єкти, що розташоване на ділянках, які підлягають обстеженню. Вивчається також відповідна документація.

Для огляду обирається час, найбільш сприятливий для досягнення поставлених цілей і завдань. Огляд рекомендується починати в той час, коли на обстежуваному об'єкті відсутні особи, які можуть протидіяти розслідуванню. Слід заздалегідь розрахувати приблизну тривалість огляду, з тим щоб не довелося передчасно припиняти його через настання нічного часу або закінчення роботи установи, підприємства.

На даній стадії здійснюється планування майбутнього огляду. Воно передбачає визначення операцій, які необхідно виконати в ході цієї слідчої дії, встановлення їх послідовності, технічних засобів, що підлягають використанню, числа і функцій учасників. У деяких ситуаціях необхідно здійснити різні узгодження для забезпечення доступу до об'єктів, участі осіб, у відповідальності яких знаходиться ділянка місцевості.

Після прибуття до місця огляду слід насамперед оцінити повноту і ефективність вже виконаних дій. При виявленні недоліків у підготовці до виїзду вживаються заходи щодо їх усунення. Зокрема, можуть бути викликані додаткові учасники та запитані додаткові технічні засоби. Всім присутнім та учасникам роз'яснюються порядок проведення огляду, їх права та обов'язки.

На стадії загального огляду ділянок місцевості, що не є місцем події, слідчий спочатку вивчає обстановку, яка підлягає обстеженню, перевіряє, наскільки його уявлення відповідають дійсності. На цій же стадії з урахуванням більш повних даних про структуру обстежуваних територій та поставлених завдань визначаються межі огляду. Спрямованість пошуків в ході подібних оглядів залежить від характеру розслідуваного злочину і передбачуваних дій особи. Вірно зазначає В.Ю. Шепітько, вказуючи, що в криміналістичній літературі запропоновані переліки типових ознак, які характеризують ті чи інші способи злочинів. Такі ознаки можуть бути використані при огляді місця події як типові аналоги [2, с. 169].

Наприклад, при розслідуванні незаконного проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, такі огляди проводяться для підтвердження кваліфікації дій злочинців, визначаються межі об'єктів, що визнані такими (об'єктами археологічної спадщини) та способи проникнення до них, особливо якщо вони розташовані на заповідній території тощо. З цією метою оглядаються відкриті ділянки місцевості, включаючи комплекси археологічних пошукових робіт або законсервовані ділянки такої роботи. Для визначення вартості виявлених предметів потрібна участь спеціалістів. Вони допоможуть визначити не лише вартість, а й назвати ознаки виявлених об'єктів, для чого вони призначені, приблизно назвати вік предмету тощо.

У цих випадках рекомендується суцільний огляд. У більшості подібних ситуацій доцільно використання прийомів концентричного огляду.

Для виявлення незмінності обстановки, подібної з умовами місця розслідуваної події, зазвичай використовується вибіркового метод. Межі огляду в таких ситуаціях обираються з урахуванням думки спеціалістів, які беруть участь в огляді.

Підготовка до огляду ускладнюється, коли метою його проведення є виявлення слідів злочину. При цьому необхідно враховувати можливість умисного або випадкового знищення, зміни слідів.

Залежно від характеру, локалізації, стану передбачуваних слідів обираються умови, засоби і методи огляду. Так, ми вважаємо за потрібним при огляді місця події на об'єктах археологічної або культурної спадщини використовувати пошукове приладдя [3, с. 102 - 106].

У процесі динамічного огляду слід дотримуватися обережності, щоб не пошкодити наявних слідів і не внести нових. Не рекомендується також порушувати цілісність об'єктів, приводити в дію механізми невідомого призначення або несправні, перевіряти придатність вогнепальної зброї та боеприпасів, навіть якщо вони схожі на несправні та іржаві, пробувати на смак невідомі речовини та рідини, виконувати інші операції, небезпечні для життя і здоров'я оточуючих.

Література:

1. Шеремет А. П. Криміналістика [Текст] : навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / А. П. Шеремет. – [2-ге вид.]. – К. : Центр учбової літератури, 2000. – 472 с.
2. Шепитько В. Ю. Криміналістика [Текст] : Курс лекцій / В. Ю. Шепитько. – [Курс лекцій]. – Х. : ООО «Одиссей», 2006. – 368 с.
3. Осмотр места происшествия [Текст] : Практическое пособие / [Под ред. А. И. Дворкина]. – М. : Юристъ, 2001. – 336 с.